שלג שלא לפנות אוצר בשבת · ובו ג' סעיפים :

א ל' רמב"ם בפכ"ג מברייתא שבת קכ"ו
ב שם קכ"ז משנה וגמרא קכ"ז

א [א]אוצר של תבואה או של כדי יין אע"פ (א) שמותר להסתפק ממנו (ב) אסור (א) להתחיל בו (ג) לפנותו אלא (ד) לדבר מצוה [ב]כגון שפינהו להכנסת אורחים או לקבוע בו בית המדרש

באר היטב

(א) להתחיל. ואם התחיל לפנות מע"ש משמע דשרי לסיימו אפילו לדבר הרשות מ"א. ועיין ע"ז שנראה שאוסר ע"ש ולדבר מצוה

משנה ברורה

דאפילו אם היא רק חולה בעלמא ג"כ מותר ע"י א"י כדי לרפאותה משום צער בע"ח אבל להקיז לסוס כדי שיאכל יותר בודאי אסור : (א) שמותר להסתפק ממנו. לאכלו ולמאכל בהמתו שאינו מוקצה דקי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה אלא בגרוגרות וצימוקים שהניח ליבשן משום דדחינהו בידים ולא חזיין עד שיתייבשו וכמ"ש בסי' ש"י ס"ב (א) מ"מ אם אינו רוצה להסתפק ממנו אלא להתחיל בו לפנותו אסור לעשות כן לדבר הרשות והטעם (ב) משום טרחא (ג) או משום עובדין דחול : (ב) אסור להתחיל וכו'. היינו אפילו פחות מד' וה' קופות (ד) ומשמע דאם התחיל מע"ש שרי לפנותו בשבת (ה) פחות מד' וה' קופות אף לדבר הרשות : (ג) לפנותו. אבל (ו) מותר לעשות שביל ברגליו לכאן ולכאן דרך הליכתו ויציאתו דזה לא הוי בכלל פינוי : (ד) לדבר מצוה. ואפילו (ז) בענין שיש

באור הלכה

דבכל איסורים קי"ל כרבנן דאמרינן דאי לא שרית ליה אתי לעבור במזיד מ"מ לענין שבת דחמיר מאד דהוא איסור סקילה לא אתי לעבור במזיד אלא אדרבא גזרינן עליו כדי שלא יבא לעבור עליו בשוגג מתוך שהוא בהול. אמנם באמת דבר זה קשה מאד לומר כן דהרי חזינן דאף לענין שבת אמרינן בר"פ פרק מי שהחשיך מ"מ שרי רבנן למיתב כיסו לעו"ג קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר ואפשר ליישב דבריהם דס"ל דהוא דר"פ פרק מי שהחשיך שאני שהוא מפסיד בידים את הכיס ואין אדם מעמיד עצמו על ממונו להפסידו בידים אף באיסור שבת אבל היכא דאבידה ממילא אתי כמו בבכור ודליקה בזה יש חילוק בין איסור שבת לשאר איסורים ועלה סברא זו כתב הרמב"ן הביאו הר"ן והרשב"א בריש פרק מי שהחשיך ע"ש היטב אמנם באמת יורה דרכו דהעיקר הוא כדעת המרדכי והשו"ע ואין לחלק בין איסור שבת לשאר איסורים דמה לי איסור סקילה ומה לי איסור לאו וכל עיקר שהכריח להראשונים הנ"ל דגבי ממון לא אמרינן הך סברא דאי לא שרית ליה אתי לעבור במזיד משום דדחקם הך סוגיא דפרק כ"כ דאמרינן שאם נפלה דליקה בליל שבת מצילין מזון שלש סעודות ופריך שם הגמרא מכדי בהתירא קעסק נציל טפי אמר רבא מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי ומזה הוציאו הראשונים דגבי ממון לא אמרינן הך סברא דאי לא שרית ליה אתי לעבור במזיד דאל"כ אדרבה ניתא איפכא ניתיר להציל כל מה שיוכל דאי לא שרית ליה אתי לכבויי אלא ע"כ דגבי ממון לא אמרינן הכי. אמנם באמת לענ"ד לק"מ מסוגיא זו על סוגיא דפסחים הנ"ל דעד כאן לא אמרינן שם בפסחים לרבנן דמותר להקיז דם לבכור במקום שאין עושה בו מום ולא גזרינן דלמא אתי למעבד במקום שעושה בו מום משום דאי לא שרית ליה כש"כ דאתי למעבד במקום שעושה בו מום וכן בפרק מי שהחשיך דמותר לתת כיסו לא"י מטעמא דאי לא שרית ליה אתי לאתויי ד' אמות בר"ה היינו משום דגם אם נתיר לו אין מצוי שיבא לידי איסור דאורייתא דגבי בכור אם יקיז במקום שאין עושה בו מום לא יהיה צריך תו להקיז במקום שעושה בו מום וכן בפרק מי שהחשיך אם יתן כיסו לא"י תו לא יבא לידי איסור דאורייתא לשאת בעצמו בר"ה דהלא הא"י ישאנו אבל הכא גבי דליקה אף אם נתיר לו להציל כל מה שיוכל בלא כיבוי עדיין יש חשש שיבא לידי איסורא דאורייתא לכבות תפלים שאינו יכול להציל אותם בלא כיבוי וכגון שהקיף אותם האש מכל צד [ועיין ברש"י שם ד"ה אי שרית ותראה שכוון למה שכתבנו] ומשו"ה לא שרו ליה רבנן להציל כלל אף דברים שאין צריך לכבות אותם ויכול להצילם בלא כיבוי והא דלא שרו ליה רבנן לומר לא"י לכבות כמו בפרק מי שהחשיך דמותר לומר לא"י שיטול כיסו וכזה לכאורה לא שייך תירוצנו עיין בר"ן ריש פרק מי שהחשיך מה שכתב בענין זה ולפענ"ד נראה דגבי דליקה חששו חכמים ביותר משום דבדליקה צריך אנשים הרבה לכבות וכל אחד ואחד בכיבוי הוא מציל ממון ובשביל זה חששו דאם נתיר לומר לא"י לכבות יבוא להראות לא"י איך לכבות ומתוך זה יבוא גם הוא לכבות ולא התירו אלא לומר כל המכבה אינו מפסיד דאינו עושה בצווי אלא מאליו וגם זה מטעם דהאדם בהול על ממונו כמו שפירש"י בכתובות דף ע"ב אבל בהסיפא דר"פ מי שהחשיך לא שייך זה דאם יתן לא"י את כיסו שוב לא יהיה צריך לסייע לו כמובן וכן בדינו של המרדכי דמותר לומר לא"י להקיז דמה משום דלא יבוא לסייע לא"י בהקזה כמו בדליקה כנ"ל ועיין בשו"ע סימן של"ב שהגיה הגרע"א בגליון דין זה של המרדכי דמ"ש מדליקה ולפי מה שכתבנו נכונים דברי המרדכי [ואח"כ מצאתי כעין חילוקנו בהגהת מרדכי פרק במה טומנין עי"ש]. ועתה נבוא ונראה אם דעת הרי"ף נוטה לדעת המרדכי או לא. והנה מדכתב הרי"ף בפרק במה בהמה וז"ל וכיון דקיי"ל הלכתא כר' יהודה דמיקל משום צערא דבהמה ולא גזרינן משום שחיקת סממנין שמעת מינה דלית הילכתא כהאי מתניתא דתניא בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים עד שתצטנן גזירה משום שחיקת סממנים דאין אדם בהול כ"כ על רפואת בהמתו דניחוש לשחיקת סממנים עכ"ל ומדכתב טעמא משום דאין אדם בהול משמע דאם היה בהול על רפואת בהמתו היה צריך לחוש לשחיקת סממנים ואם כדעת המרדכי אדרבה הוא להיפך דאם היה בהול על רפואת בהמתו בודאי לא היה צריך לחוש לשחיקת סממנים דאם לא נשרי שאר רפואות יותר יבוא לידי שחיקת סממנים משום דהוא בהול על ממונו כנ"ל. אמנם לאחר העיון יש ליישב דגם הרי"ף סובר כוותיה דהנה באמת דברי הרי"ף לכאורה תמוהים דאיך כתב בפשיטות דאין אדם בהול על רפואת בהמתו הלא מפורש בפסחים י"ח דאדם בהול על ממונו וכן בשבת לענין דליקה קאמר רבא אדם בהול על ממונו וכן בכמה דוכתי וע"כ צ"ל דהרי"ף מפרש האי הלכתא דבבהמה שאחזה דם וכן בבהמה שאכלה כרשינין בדליכא חשש שמא תמות אלא צערא בעלמא וס"ל דמיירי באופן כמו באדם דבודאי לא מיירי באופן דאיכא חשש סכנה דבאופן דאיכא חשש סכנה אף סממנים מותר לשחוק וכ"ש שאר רפואות ומאי רבותא דברייתא וגם לא היה מקשה הגמרא אי הכי אדם נמי וע"ז קאמר הרי"ף דאין בהול כ"כ על רפואת בהמתו בדליכא רק צערא בעלמא לבהמה וכן אמרינן בפסחים שם דאין אדם בהול על צער בהמתו ובדאיכא חשש שמא תמות דאז בודאי הוא בהול ואיכא גזירת שחיקת סממנים מ"מ מותר מטעם אחר דאז הוא בהול ביותר ואי לא שרי ליה שום רפואה אתי יותר לידי שחיקת סממנים וכענין דאיתא בפסחים לענין בכור ומש"כ הרי"ף דאין אדם בהול וכו' פי' דגם אינו בהול כמו באדם ולכך אינו דומה לאדם דאם הוא חולה שאין בו סכנה אסרו בו כל רפואות מפני שחיקת סממנים משא"כ אם היה אמרינן דגם בבהמה משום צערא הוא ג"כ בהול בודאי היה אסור [וכמו באדם דאסרו בברייתא שתובא וכן בחולה שאין בו סכנה לרוב הפוסקים לעשות שום רפואה משום שחיקת סממנים ולא אמרו דאם נאסור לו יבוא לעשות בעצמו דאחרי שאין בהול ביותר לא יבוא לעשות בעצמו] אבל בדאיכא חשש שמא תמות דאז הוא בהול ביותר בודאי מותר מטעם הנ"ל. וכשיטת המרדכי אך הרי"ף לא מיירי באופן זה ואף שהדבר קצת דוחק בלשון הרי"ף ע"כ צריכין

שער הציון

(א) ב"י : (ב) ב"י : (ג) ב"ח : (ד) מ"א וכ"כ ב"י : (ה) עיין בט"ז שהוכיח דלא מהני אפילו בהתחיל מע"ש כיון שהוא לרשות והמעיין יראה דכל ראיותיו אינם אלא דד' וה' קופות אסור לפנות לרשות אפילו בשהתחיל מע"ש אבל בפחות מזה אין לו שום ראיה דאסור ולשון הברייתא דאין מתחילין באוצר תחלה משמע דוקא כשמתחיל בשבת ע"כ אין להחמיר בזה ובפרט שהרבה אחרונים [התו"ש והגלתן ע"ש והח"א] העתיקו דברי המ"א להלכה ומ"מ נ"ל דבה' קופות אין להקל דראיות הט"ז נכונות ועיין בביאור הגר"א שגם הוא מפרש הברייתא דתבואה לכורה לענין מוקצה דלא כהב"י וממילא אין לנו קולא לענין ה' קופות לדבר רשות אף בשהתחיל מע"ש וע"כ סתמתי בפנים להחמיר בזה : (ו) גמרא : (ז) מ"א בשם הפוסקים :